

Populismes

Francesc-Marc Álvaro | Miquel Calsina |
Xavier Casanovas | Joan Esculies | Josep
Otón | Antoni Puigverd | Jorge Sánchez
Martín | Ricardo Sánchez Martín | Marc
Sanjaume-Calvet | Iacopo Scaramuzzi |
Alba Sidera Gallart | Juan José Tamayo |
Gemma Ubasart-González

Director: Miquel Calsina Buscà
Secretari de redacció i gerent: Guillem Jové
Edició i correcció lingüística: Isidre Ferré
Disseny: Víctor García Tur

Consell de Redacció: Gabriel Amengual, Jaume Dantí, Teresa Forcades, Núria Iceta, Josep Otón, Antoni Pou, Ramon Prat, Ferran Sáez Mateu, Mar Rosàs, Francesc Torralba

Secretaria: Pilar Saraís i Maribel Bataller

Copyright © de l'edició: Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
Copyright © dels articles és de l'autor corresponent

Edició | Redacció | Subscripció:
Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
www.fundaciojoanmaragall.org
fjm@fundaciojoanmaragall.org

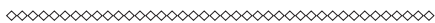
Qüestions de Vida Cristiana (Tercera època)
Publicació quadrimestral
Preu del volum: 12€ | Subscripció anual (3 volums): 30€
issn: 0214-7769
dipòsit legal: b I.113-1959
Agost 2022

Imprès a I.G. Santa Eulàlia

Qüestions de Vida Cristiana és una revista històrica fundada l'any 1958 a Montserrat. La capçalera és propietat de l'Abadia de Montserrat.

EDITORIAL

p. 7

MONOGRÀFIC: POPULISMES

p. 11

MARC SANJAUME-CALVET:

Populismes:
fenomenologia i estructura.

p. 15

ANTONI PUIGVERD:

15 notes sobre el marc del populisme.

p. 28

XAVIER CASANOVAS:

Una promesa falsa. Indagacions
sobre el descrèdit polític.

p. 41

FRANCESC-MARC ÀLVARO:

Quan tot és populisme.
Anàlisi d'una metastasi
de la democràcia.

p. 53

JOAN ESCULIES:

Vox: ¿retorn al nacionalcatolicisme?

p. 66

ALBA SIDERA GALLART:

Les noves formes
de feixisme abracen el populisme.

p. 74

JUAN JOSÉ TAMAYO:

Davant dels discursos de l'odi,
la resposta de la compassió.

p. 84

IACOPO SCARAMUZZI:

Déu, al fons a la dreta.
Com el sentiment de declivi
i la nostàlgia d'un passat
idealitzat ajuden els polítics
nacionalistes a apropiar-se
del cristianisme.

p. 97

RICARDO SÁNCHEZ MARTÍN

i JORGE SÁNCHEZ MARTÍN:

Populisme i esport.
Una visió des de l'antropologia social.

p. 106

GEMMA UBASART-GONZÁLEZ:

Malestar i guerra: entre un gir
autoritari o un Green New Deal.

p. 120

JOSEP OTÓN:

Simone Weil:
radiografia del totalitarisme.

p. 131

MIQUEL CALSINA:

Un papa popular
contra el populisme.

p. 141

DIÀLEG

Entrevista a Tomáš Halík

p. 153

—

MIRADOR

JEAN-LOUIS SCHLEGEL:

El temple buit:
la secularització cultural i espiritual.

p. 167

JOSEP PLAYÀ MASET:
El paper de l'Església
catalana en la represa democràtica.
p. 177

VICENÇ LOZANO I ALEMANY:
Un corresponsal i tres papes: més
de tres dècades explicant el Vaticà.
p. 187

—

OBITUARI

El pastor de Sud-àfrica.
El llegat de Desmond Tutu en la re-
ligió i la democràcia africana.
Per Alfred Bosch
p. 191

—

RESSENYES I CULTURA

MONTSERRAT CAMPS GASET:
Pere Lluís Font,
Blaise Pascal, Pensaments i opuscles.
p. 200

FRANCESC-XAVIER MARÍN:
Aaron Tugendhaft,
*La destruction des idoles:
d'Abraham à l'État Islamique.*
p. 208

ANTONI MATABOSCH:
Andrea Riccardi,
La Iglesia arde.
p. 210

MIQUEL CALSINA:
Jordi Tomàs,
*Cuixà, exili i refugi. Un testi-
moni al peu del Canigó (1965-1985).*
p. 213

JAUME ANGELATS I MORATÓ:
Antoni Matabosch,
*El Consejo Mundial de Iglesias
(1910-2021). Hacia la unidad perdida.*
p. 216

CARLES RIERA:
Joan Coromines,
vint-i-cinc anys després.
p. 218

DAVID GUINDULAIN:
*La celebració dels 500 anys
de l'arribada de sant Ignasi
a Manresa.*
p. 220

L'any vinent en farà trenta que Samuel P. Huntington va publicar *The Clash of civilizations* (*El xoc de civilitzacions*, 1993). L'article va generar tantes adhesions entusiastes com crítiques acèrrimes, però el que no es pot negar és que la tesi del politòleg nord-americà resultava molt suggeridora en el context dels anys noranta del segle xx, molt marcats per la fi de la Guerra Freda. El col·lapse d'un món bipolar al voltant dels blocs comunista i liberal obria la porta, segons Huntington, a un nou escenari caracteritzat per la confrontació i la competència entre les grans identitats culturals i religioses: l'Occident (catòlic i protestant), el món islàmic, el món oriental (dividit al seu torn en la civilització budista, la confuciana, la hindú i la japonesa), la civilització de l'Àfrica subsahariana, etc. Encertat o no, l'argument del xoc de civilitzacions s'esqueia com l'anell al dit a la nova política exterior dels Estats Units, empesa en bona mesura pel rebrot de l'islamisme a escala mundial.

Un dels principals errors d'aquest esquema fou donar per descomptat que les grans identitats religioses tendrien a comportar-se de manera compacta i homogènia, de tal manera que el món ortodox, format pels països de l'antiga Unió Soviètica i altres de majoria ortodoxa, constituïria una unitat amb estratègies compartides. La invasió russa d'Ucraïna ha posat dramàticament de manifest que no és així. El sociòleg de la religió José Casanova explicava en una entrevista que per entendre aquesta guerra, més enllà dels interessos geopolítics i econòmics, no s'ha menystenir la dimensió religiosa:

Monogràfic

Populismes

És una guerra contra Ucraïna perquè el patriarcat de Moscou considera que és territori canònic seu [...]. Però a més l'Església ortodoxa russa, en aliança amb evangèlics americans i grups catòlics conservadors que estan contra el papa Francesc, diu defensar els valors tradicionals del cristianisme davant d'un món occidental decadent que els ha deixat de banda a favor del liberalisme, el secularisme, el feminisme i els homosexuals [...]. A Rússia avui la qüestió religiosa és una qüestió moral. Ucraïna, en canvi, no sembla obsessionada amb conflictes d'indole moral ni sobre qüestions de gènere (La Vanguardia, 15 de maig del 2022).

8

La idea que la guerra d'Ucraïna és també un conflicte intracultural i intrareligiós, la compartia en una altra entrevista Cyril Hovorun, exsecretari del patriarca de Moscou: «És una guerra santa d'ortodoxos contra ortodoxos: Kiril creu que els russos són els veritables ortodoxos i que els ortodoxos d'Ucraïna estan corromputs i contaminats per l'impíu Occident» (*La Vanguardia*, 12 de juny del 2022).

Avui sorgeixen veus que apunten que el signe dels temps no és el xoc de civilitzacions sinó la lògica de la implosió en el marc de guerres culturals globals. En aquest sentit, Danièle Hervieu-Léger i Jean-Louis Schlegel, que va ser a Barcelona el juny passat convidat per aquesta revista i la Fundació Joan Maragall, han publicat recentment un llibre amb un títol ben significatiu: *Vers l'implosion? Entretiens sur le présent et l'avenir du catholicisme* (Seuil, 2022). Segons els autors la polarització entre tradicionalistes i reformadors dins el món catòlic, igual que en el món ortodox, és molt més evident avui que uns anys enrere. Es tracta també, fonamentalment, d'una fractura entre els qui com el papa Francesc pensen en una Església catòlica més encarnada en la modernitat i els qui enyoren els temps de cristiandat, quan l'Església exercia el monopoli en qüestions morals. Perquè els grans temes avui en discòrdia entre tradicionalistes i reformadors dins del catolicisme són també fonamentalment d'ordre moral (matrimoni, sexualitat, avortament, eutanàsia) i d'ordre social i eclesiològic (el paper de la dona en la família i en l'Església, la recuperació de la litúrgia anterior al Concili Vaticà II, etc.).

¿No pot ser també que una altra manifestació d'aquesta clivella cultural i de valors sigui la que contraposa avui, dins les democràcies occidentals, els partits conservadors i progressistes amb els populismes emergents i l'extrema dreta actual? Ω